

V. Marčišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės ir R. Rinkauskienės

Lietuvių kalbos vadovėlio VIII klasei

recenzija

1. Informacija apie vadovėlio rankraštį. V. Marčišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės ir R. Rinkauskienės *Lietuvių kalbos vadovėlis (1–2 knygos) VIII klasei*, 345 p. (be iliustracijų), 2010 m. turėtų būti leidžiamas „Šviesos“ leidykloje. Tai yra tęstinis serijos ŠOK vadovėlis.

2. Bendras vadovėlio rankraščio turinio apibūdinimas ir įvertinimas. Šis vadovėlis yra antrasis 7–8 klasių koncentro vadovėlis, taigi jame turėtų būti aptartos visos likusios temos, neaptartos 7 klasės tų pačių autorių rengtame vadovėlyje. Recenzavimui nebuvo pateikta 7–8 klasių koncentro koncepcija (pateikta tik 8 klasės vadovėlio koncepcija). Taigi vertinamas tik pateiktas rankraštis.

Recenzuojamas vadovėlis skirtas konkrečiai klasei. Vadovėlis skirtas gimtosios lietuvių kalbos mokymui.

Aiški vadovėlio metodinė sąranga: perteikiamas bendrosiose programose nurodytas ugdymo turinys, formuluojamos užduotys, skirtos žinioms ir gebėjimams įgyti, siekiama integruoti atskiras temas, užduotis, pateikiamas tęstinis projektas, bandoma integruoti skirtingų dalykų turinį. Visa tai atitinka Bendrųjų programų nuostatas. Sunkiau kalbėti apie formuojamas svarbiausias mokinių įgyjamas kompetencijas ir formuojamas vertybines nuostatas, nes pateikiami tekstai ir formuluojamos užduotys nesudaro prielaidų pateikti apibendrintą vadovėlio autorių sampratą apie bendrosiose programose akcentuojamas ugdytinas kompetencijas, bendruosius gebėjimus ir nuostatas. Stinga ir užduočių, skirtų pažangai ir pasiekimams įsivertinti. Vadovėlio dalykinė medžiaga, pateikiami skaityti tekstai atitinka demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes, yra nešališki lyties, rasės ir kt. atžvilgiais. **Taigi vadovėlis atitinka pagrindinius reikalavimus, nurodytus Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo 5 punkte.**

3. Vadovėlio rankraščio turinio vertinimas. Recenzuojamas vadovėlis padeda ugdyti vertybines nuostatas, kurios svarbios brandinant asmens dorinę, kultūrinę, tautinę ir pilietinę savimonę. Vadovėlis galėtų labiau skatinti mokymosi motyvą, sudaryti daugiau galimybių plėtoti aštuntos klasės mokinių bendruosius gebėjimus (mokymosi mokytis, komunikacinius, pažintinius), ir specifinius lietuvių kalbos, ypač tekstų skaitymo ir rašymo, gebėjimus, formuoti sąmoningą požiūrį į mokymąsi. Pakankamai dėmesio skiriama kalbos sistemos pažinimo dalykų analizei. Vadovėlyje tinkamai pateikiama mokymuisi atrinkta, susisteminta mokomoji medžiaga.

Pateikiama medžiaga padeda siekti bendrosiose programose suformuluotų tikslų, didžiąja dalimi atitinka programoje nurodytą turinio apimtį. Užduotys ir pateikiama teorinė medžiaga skatina sieti ankstesniais metais nagrinėtus dalykus ir įgytas žinias su naujai nagrinėjamais kalbos dalykais. Vadovėlyje pasigesta užduočių, skatinančių mokinių kūrybiškumą ir bendradarbiavimą, mokymąsi mokytis. Tekstinė informacija nepakankamai pritaikyta skirtingiems mokinių poreikiams ir mokymosi stiliams. Vadovėlio autorių kalba aiški, logiška, taisyklinga. Pateikiamų tekstų kalba atitinka valstybinės kalbos reikalavimus. Tekstinėje informacijoje rimtesnių klaidų ar netikslumų nepastebėta.

Recenzavimui pateiktas negalutinis vadovėlio maketas, rankraštyje nėra iliustracijų, žemėlapių, kai kurių schemų, todėl kalbėti apie vaizdinės medžiagos tinkamumą negalima. Pastebėtina, kad labai trūksta **tikslingų** užduočių, susijusių su būsimoji iliustracijomis.

Atkreiptinas dėmesys dar į kelis dalykus.

Metodiniu požiūriu netikslinga vadovėlyje pateikti neužpildytas lenteles, užduotis, reikalaujančias įrašyti praleistas raides ir kt., nes vadovėlis yra ilgalaikio naudojimo priemonė. Vadovėlyje nepaaiškinta, ką reiškia skirtingai pažymėtos užduotys. Ar tai susiję su užduočių sunkumu,

leopija tura

ar su savarankišku mokinių darbu, ar dar su kitkuo? Mokomąją medžiagą žadama pateikti atlankomis, tačiau kol kas jų nėra, be to, pateikiamų temų apimtis labai nevienoda, todėl dirbant gali kilti sunkumų planuojant pamokų laiką. Visiškai neaiški rubrikos *Atsiverskime* paskirtis. Joje nurodomi literatūros šaltiniai yra naudingi ir reikalingi mokytojui, bet ką su jais veikti mokiniui, jei nėra jokių užduočių? Pasitaiko atvejų, kai pristatomos ir aprašomos mokymo(si) strategijos ar kiti teoriniai dalykai, pateikiami juos iliustruojantys pavyzdžiai, bet nėra pateikiama užduočių mokiniams, todėl lieka tik teorinis lygmuo.

Turinio apimties požiūriu atkreiptinas dėmesys, kad tarmės pagal programą turėtų būti nagrinėjamos 9–10 klasėse, nepagrįstai išplėstas kirčiavimo kursas, nepakankamai aiškiai pristatoma *j* rašyba ir tarimas. 7–8 klasėje mokiniai stilistikos turi mokytis tik praktiškai, o vadovėlyje pateikiamas teorinis stilistikos kursas, apimantis tris funkcinius stilius. O turėtų būti daugiau dėmesio skiriama praktiniams stilistikos aspektams (žr. bendroji lietuvių kalbos programa, p. 502–503). Abejonių kelia visų įvardžių skyrių pateikiamas ir analizė. Manytina, kad būtini tie įvardžių skyriai, kurie svarbūs vartosenai ir rašybai. Programa reikalauja analizuoti tik elementarius sudėtinius prijungiamuosius sakinius, o vadovėlyje ši tema pernelyg išplėsta sudėtingais prijungiamaisiais sakiniais (prijungiamais dalelytėmis arba einančiais prieš pagrindinį sakinį). Manytina, kad vadovėlio autorės turinio apimties požiūriu vadovėlį dar turėtų peržiūrėti ir susiaurinti (jo apimtis tikrai per didelė). Viena didžiausių problemų turinio požiūriu yra ta, kad beveik neskiriama dėmesio **negrožinio teksto analizei**. Tai būtina ugdymo turinio programos dalis.

Užduočių požiūriu atkreiptinas dėmesys į formuluotes: prie gramatikos temų pateikiami rišlūs tekstai, tačiau su jais kaip su teksta beveik nederbama, geriausiu atveju prašoma suformuluoti pagrindinę mintį, atliekamos tik formalios gramatikos užduotys. Tokios užduotys nepadeda integruoti kalbos ir literatūros, keturių kalbinės veiklos rūšių (autorės teigia koncepcijoje, kad tokia yra siekiamybė), o analizuojant gerus poezijos tekstus tokios užduotys netgi kenkia literatūriniam ugdymui. Tik reproduktivinio užduotys pateikiamos stilistikos temose, nėra užduočių, parodančių mokiniui, kaip analizuoti gerų tekstų kalbinę raišką. Pasigendama užduočių, skatinančių pačius mokinius rašyti ir kalbėti paisant bendrųjų stiliaus reikalavimų. Apskritai viena didžiausių užduočių problemų yra ta, kad nepakankamai siejamos keturios kalbinės veiklos rūšys, ypač skaitymas ir rašymas, dauguma užduočių labai izoliuotos.

Suprantama, kad kai kurios čia pateiktos pastabos yra diskusinės. Vadovėlio autorės laikosi savo koncepcijos, nors kai kurie itin svarbūs koncepcijos teiginiai liko nerealizuoti. Vis dėlto galima teigti, kad V. Marčišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės ir R. Rinkauskienės *Lietuvių kalbos vadovėlis (1–2 knygos) VIII klasei atitinka pagrindinius reikalavimus, nurodytus Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo 5 punkte.*



VPU prof. dr. Vilija Salienė
2010 01 17